

SITUERING

De woning Anna Mahieu bevindt zich in de dorpskern van Eernegem, op korte afstand ten noorden van de Sint-Medarduskerk. De woning is gelegen op een onregelmatig perceel dat van de Westkerkestraat tot de daarmee evenwijdig lopende Sint-Sebastiaanstraat ten westen loopt. Het perceel vertoont een geknikte begrenzing ter hoogte van de achterste perceelsgrens van de woningen aan de Sint-Sebastiaanstraat. De tuin werd onlangs door de gemeente Ichtegem heringericht als groene doorgangszone tussen de Westkerkestraat en de Sint-Sebastiaanstraat. Aan de zuidzijde grenst de tuin aan een parking die bij de kerk gelegen is.

HISTORIEK

Voorgeschiedenis

Grote delen langs de Westkerkestraat waren lange tijd in bezit van de Oudenburgse Sint-Pietersabdij. De straat bleef in die periode vrijwel onbebouwd. Het gedeelte waar Woning Anna Mahieu gelegen is, onmiddellijk ten noorden van de kerk en aan de westzijde van de straat, raakte langzaam meer en meer bebouwd vanaf het begin van de 19de eeuw.

Rond 1817 is timmerman Pieter Mahieu hier eigenaar van een groot perceel. Er bevindt zich een woning op het perceel, iets ten zuiden van de woning met adres Westkerkestraat 9, tegenover de huidige Bruggestraat. Ze ligt dwars op de straat, vlakbij de kerk en behoort toe aan Pr. (priester?) Beusselinck¹.

Tegen 1835 (Primitief Plan) is het oorspronkelijke perceel verkaveld. Op het perceel van Woning Anna Mahieu bevindt zich een dwars op de straat gelegen volume en een huisje, dat deel uitmaakt van een diepergelegen, parallel met de weg gesitueerde driewoonst². Tegen 1852, wanneer timmerman Karel Mahieu de nieuwe eigenaar wordt, zijn langs de straat twee kleine huisjes bijgebouwd op hetzelfde perceel³.

Bouw van de huidige woning

In 1873-1874 laat Karel Mahieu op een nog onbebouwd deel van het perceel de huidige woning bouwen, aansluitend op de bestaande woningen langs de straat. Achter de woning staat een bijgebouwtje, dat voor het eerst weergegeven wordt op het Primitief Plan en tot een driewoonst behoorde⁴.

Verbouwingen aan het familiebezit

Na het overlijden van Karel Mahieu ca. 1898, komt de woning in bezit van timmerman Emiel Mahieu en de weduwe van Karel Mahieu, Joanna Mahieu-Vantieghem die het vruchtgebruik over de woning heeft⁵.

¹ RIJKSARCHIEF BRUGGE, *Kaarten en plannen*, nr. 795: Perceelsgewijze kaart met een boerderij en landerijen te Eernegem, Westkerke, in de Eernegembroek, in het bezit van Jonker Louis Emmanuel Van Sieleghem, heer van Ydewalle, gemaakt door van Sieleghem-Questier, landmeter, 1817.

² KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, *Primitieve Plannen*, Gemeente Eernegem, Sectie B, 1835.

³ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 207: *Mutatieschetsen*, Ichtegem, Afdeling 2, 1852/9.

⁴ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 207: *Mutatieschetsen*, Ichtegem, Afdeling 2, 1874/10.

⁵ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 212: *Kadastrale legger*, Gemeente Eernegem, art.nr. 509.

Rond de eeuwwisseling van het einde van de 19de eeuw of de eerst decennia van de 20ste eeuw vond een grootschalige verbouwingcampagne plaats. De serre/ wintertuin en de achteraanbouw kwamen in die periode tot stand. Het vroeg-19de-eeuwse huisje dat voor het eerst staat afgebeeld op het Primitief Plan (ca. 1835) moet in functie van deze bouwwerken (of eventueel al voordien) afgebroken geweest zijn. De verdieping achter de linker travee, voordien in gebruik als doorgang, dateert vermoedelijk uit dezelfde verbouwingcampagne maar werd opnieuw aangepast tijdens het interbellum, cf. raam op het gelijkvloers. De bouw van de serre/wintertuin, achteraanbouw en linker travee zijn pas in 1945 bij het kadaster geregistreerd⁶.

In 1937 gaat de woning door middel van een gift over in de handen van Flavia Joanna Mahieu (°1898) en Antoinette (Anna) Mahieu (°1905). Beide vrouwen zijn bij het kadaster ingeschreven als 'winkelierster'⁷. De winkel was vermoedelijk ingericht in de bestudeerde woning, getuige onder meer de winkel deur met bel en het 'etalageraam' dat tijdens het interbellum werd ingebracht in de linker travee.

De kadasterschets uit 1950 geeft de na-oorlogse situatie weer⁸. Een bominslag uit 1945 heeft meerdere gebouwen in de Westkerkestraat vernield of beschadigd. Ook de 19de-eeuwse aan de straat palende woningen die op hetzelfde perceel gelegen zijn (mogelijk later heringericht als 'inrijpoort' of garage), liggen volgens kadastergegevens in 'puin' en worden afgebroken.

Op 27 juli 1948 wordt door Flavie en Antoinette Mahieu bij het Ministerie van Wederopbouw een aanvraag ingediend om hun bouwvallige inrijpoort op deze plaats te herbouwen⁹. De verbouwing vindt plaats onder leiding van bouwkundige Jaak Verlinde uit Oudenburg. Het plan dat een garage onder mansardedak laat zien, wordt grotendeels nagevolgd. De houten inrijpoort wordt iets eenvoudiger uitgevoerd. Ook de aanpalende tuinmuur (momenteel deels afgebroken) dateert uit dezelfde periode.

Iconografie

De woning staat afgebeeld op enkele foto's met straatbeelden uit de 20ste eeuw. Een eerste foto dateert uit de eerste decennia van de 20ste eeuw en werd genomen vanop de hoek met de Bruggestraat. De foto vanuit het noordoosten, geeft een beeld van de woning zoals deze nu nog gekend is. De foto toont een beraapte gevel met afgeschuinde travee, en met rechthoekige beluikte muuropeningen op het gelijkvloers en rondbogige op de verdieping. De foto laat weinig details zien, maar men kan wel de als deurvenster uitgewerkte middelste

⁶ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 207: *Mutatieschetsen*, Ichtegem, Afdeling 2, 1945/14.

⁷ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 212: *Kadastrale legger*, Gemeente Eernegem, art.nr. 505.

⁸ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 207: *Mutatieschetsen*, Ichtegem, Afdeling 2, 1950/22.

⁹ GEMEENTEARCHIEF ICHTEGEM, *Bouwaanvragen*, Gemeente Eernegem, 1948.

muuropening op de verdieping en de zware kroonlijst onderscheiden. Ten noorden van de woning ligt op hetzelfde perceel ter hoogte van het huidige tuingedeelte aan de straat, een diepergelegen arbeiderswoning van anderhalve bouwlaag die zal worden afgebroken na Wereldoorlog II. De uiterst linkse travee staat niet afgebeeld op de foto. Er kan dus helaas geen duidelijkheid verkregen worden over het uitzicht van deze travee voor deze verbouwd werd in het tweede kwart van de 20ste eeuw.

Twee andere foto's van de Westkerkestraat, een eerste uit het midden van de 20ste eeuw, een tweede vermoedelijk uit het derde kwart van de 20ste eeuw, laten een deel van de woning zien gezien vanaf het noorden. Op de foto uit de jaren 1950 is de Westkerkestraat nog gekasseid. Van de bestudeerde woning is enkel de noordelijke afgeschuinde hoektravee met de bovengelegen dakkapel te zien. De derde foto geeft een zijdelings beeld van de voorgevel en toont een niet-beraapte zijgevel, een dak met beglaasd daklicht op de top en een schoorsteen aan de noordelijke zijde. Ook de garage en het tuinmuurtje zijn afgebeeld op de foto.

Een nieuwe eigenaar – een nieuwe bestemming

In 2004 wordt de woning die toen naar verluidt reeds een tiental jaar onbewoond was, geërfd door Simone Dombrechts. In 2010 wordt de gemeente Ichtegem de nieuwe eigenaar. In hetzelfde jaar wordt het perceel langs de Westkerkestraat verenigd met een onbebouwd perceel langs de Sint-Sebastiaanstraat¹⁰.

In 2012 worden de woning en een deel van de tuin met adres Westkerkestraat 9 in Eernegem (Ichtegem) beschermd als monument omwille van hun historische, architectuur-historische en sociaal-culturele waarde¹¹.

¹⁰ KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN, 207: *Mutatieschetsen*, Ichtegem, Afdeling 2, 2010/77.

¹¹ ARCHIEF ONROEREND ERFGOED WEST-VLAANDEREN, Ichtegem -deelgemeente Eernegem, Westkerkestraat.

STILISTISCHE BESCHRIJVING EN EVALUATIE

Exterieur

Voorzijde hoofdvolume

Het oorspronkelijk volume telt vijf traveeën en twee bouwlagen onder een pannen schilddak. De beraapte bakstenen voorgevel met dubbellhuisopstand, wordt getypeerd door een afgeschuinde hoektravee aan beide zijden. Er is natuursteen gebruikt voor onder meer de hoge plint, de treden naar de voordeur, de onderdorpels en de omlijsting van de ramen. Het bepleisterd en witgeschilderd hoofdstel bevat een kroonlijst op gesculpteerde, deels gegroepeerde consoles met een tussengelegen tandlijst. De zware kroonlijst en doorgetrokken onderdorpels verlenen de gevel een horizontaliserend karakter. De gevel is opengewerkt door rechthoekige (gelijkvloers) en rondbogige (verdieping) openingen, met respectievelijk een vlak uitgewerkte en een geriemde omlijsting, beide witgeschilderd en voorzien van een sluitsteen. De plint en onderdorpels zijn blauwgeschilderd. De vensteropeningen bevatten behouden, rijk uitgewerkt witgeschilderd schrijnwerk. In de muuropeningen van het gelijkvloers zijn smalle samenvouwbare blinden aangebracht.

De vernieuwde voordeur uit het tweede kwart van de 20ste eeuw behield boven het als architraaf uitgewerkt kalf een tweedelig bovenlicht, met voluutversieringen in de bovenhoeken en boven de verticale roede die het bovenlicht opdeelt.

De oorspronkelijke deur was vermoedelijk een paneeldeur, verrijkt met lijstwerk en ornamenten, mogelijk met hetzelfde motief dat verwerkt is op de borstwering van het venster op de verdieping en in gewijzigde vorm ook op de huidige deur voorkomt. Neoclassicistische deuren waren vaak voorzien van uitgespaarde hoeken met rozetten. Dergelijke paneeldeuren hadden vaak ook een U-vormige metalen deurtrekker. Vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw werd het bovenste paneel vaak vervangen door een glazen paneel, beveiligd door een gietijzeren rooster¹².

De blinden en ramen konden op het gelijkvloers niet meer geopend worden. Er kan dus niet concreet vastgesteld worden hoe de ramen er aan de buitenzijde uitzien. Gezien vanaf de binnenzijde lijken de bovenlichten opgevat op dezelfde manier als boven de deur, met een centrale voluutversiering en een in beide bovenhoeken.

Op de verdieping bevinden zich zesvlaksramen met waaivormig bovenlicht en een rocaillemotief op een geprofileerd kalf, aansluitend op een sierstuk aan de bovenzijde van de middenstijl. Het venster centraal op de verdieping is als deurvenster uitgewerkt.

¹² D'HAESE, C., *Het 19de-eeuwse herenhuis als ontwerpopgave. Inzichten in de burgerlijke wooncultuur in Gent en haar banlieue*, Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van Master in de ingenieurswetenschappen: architectuur, academiejaar 2011-2012, p. 67-77.

Centraal op het dak stond vroeger een een beglaasde constructie die het daglicht via de trapkoker tot op de gelijkvloerse verdieping bracht. De drie rijk uitgewerkte houten dakkapellen, met een ovaal daklicht, voorzien van een sierlijke roedenverdeling, worden bekroond door een gebogen lijstje en zijn geflankeerd door klauwstukken.

Achterzijde hoofdvolume en serre/wintertuin

De achterzijde van de woning bevatte in tegenstelling tot de voorgevel slechts drie traveeën. Door de talrijke aanbouwen is het oorspronkelijke karakter enigszins verloren gegaan. Het hoofdvolume en de serre/ wintertuin die over de twee linkse traveeën loopt, zijn voorzien van een cementering. De rechthoekige muuropeningen zijn gevat in een geprofileerde omlijsting met neoclassicistische sluitsteen. De rechthoekige muuropeningen op de verdieping hebben eveneens een doorgetrokken onderdorpel. De gevel wordt verticaal belijnd door imitatiehoekblokken. De achtergevel wordt bovenaan afgelijnd door een houten kroonlijst op klossen. Het venster van de opkamer, bekroond door een diamantkopvormige sluitsteen, bewaart een oorspronkelijk luik uit verticale planken waarin het jaartal '1874' is uitgespaard. Aan weerszijden daarvan zijn de stroken met enkele schoepen toegerust.

Verbouwde travee aan linkerzijde

Links van de woning bevindt zich een later aangebouwde travee van twee bouwlagen in historiserende stijl, opgetrokken naar analogie met het oorspronkelijke volume.

Hoewel deze travee in dezelfde stijl werd uitgevoerd als de rest van de gevel, verraden verschillende elementen dat dit deel later werd opgetrokken. De kroonlijst sluit niet rechtstreeks aan bij de kroonlijst van het hoofdvolume, die naar achter afboog. De beraping van dit deel van de gevel vertoont lichte verschillen in kleur en textuur tegenover de rest van de gevel. Bovendien blijkt onder de hier en daar afgebroken beraping van de aanpalende zijgevel tegen het buurhuis midden-20ste-eeuws baksteenmetselwerk te zitten. We kunnen er van uit gaan dat deze bouwdelen samen beraapt werden en dat de meest linker travee van de woning verbouwd werd in het tweede kwart van de 20ste eeuw, cf. interbellumvenster op het gelijkvloers. Op de verdieping bleef een vleugeldeurvenster met waaivormig bovenlicht bewaard dat oorspronkelijk teruggaat tot rond 1900 en later deels hersteld of vervangen werd.

Het waaivormige bovenlicht en de sluitsteen in de vorm van een vrouwenfiguurtje zijn mogelijk oudere stukken die (van elders) werden gerecupereerd.

Bij de rooilijn zijn aan de ene zijde twee haken, aan de andere zijde een oog aangebracht, zodat de verdiepte travee met een ketting kon afgesloten worden.

Garage

Tegen de gecementeerde noordelijke zijgevel is een garage uit circa 1948 gebouwd. Het is een bakstenen volume van een bouwlaag en een travee onder een pannen mansardedak. De houten dubbele poort is voorzien van eenvoudig geometrisch snijwerk en een bovenlicht met roedenverdeling onder een metalen latei. Ook aan de achterzijde is een bijna gevelbrede poort ingebracht. Aan de voor- en achterzijde bevindt zich een dakkapel voorzien van een raam met horizontale roedenverdeling. De aanpalende midden-20ste-eeuwse tuinafsluiting, gekenmerkt door bakstenen pilasters met diamantkopbekroning, verbonden door een laag bakstenen muurtje en een dubbele buisleuning, is grotendeels verwijderd in functie van de nieuwe bestemming van de tuin als publieke groenzone.

Achteraanbouw

In het verlengde van de linker travee werd, dwars op de straat een aanbouw gerealiseerd. Het eerste gedeelte van drie traveeën en twee bouwlagen onder platte bedaking, biedt onderdak aan twee ruime ongecompartimenteerde kamers, waarvan een dienst deed als schildersatelier. De vensteropeningen in de zijgevel en op het gelijkvloers van de voorgevel zijn - met uitzondering van de hieronder genoemde toiletdeur – getoogd en op de verdieping rondboogvormig. De atelierruimte is vanaf de tuin bereikbaar via een deur met gedeeld bovenlicht. De linkertravee van de achteraanbouw bevat een muurkapelletje.

In de atelierruimte werd een hoek uitgespaard voor een toiletruimte die enkel langs de tuin bereikbaar is. Het toilet is toegankelijk via een witgeschilderde rondbogige houten vleugel deur, gekenmerkt door een in de vorm van een hart gesculpteerde opening in de middenstijl, geflankeerd door enkele schoepen in het bovengedeelte van de deurpanelen. Boven een geprofileerde lijst bevindt zich een met de twee deuren meebewegend waaivormig bovenlicht.

De ruimte biedt onderdak aan een primitief toilet zonder spoelsysteem. De voorzijde van het toilet is voorzien van een paneel, de zitting bevat een cirkelvormige opening met bijpassend deksel. De ruimte werd volledig bekleed met een eikenhouten lambrisering, wellicht vooral bedoeld om vocht en condens uit de ruimte te weren¹³. Op de grond ligt een keramische tegelvloer, met spiraalvormig klaverpatroon, voorzien van een gekleurde boord met meandermotief, daterend uit het einde van de 19de of de eerste decennia van de 20ste eeuw.

In het verlengde daarvan is een smaller schuurstalvolume gebouwd. In de verankerde baksteenbouw onder lessenaardak met Vlaamse pannen, was onder meer ook een bakhuis ondergebracht met stookplaats en fornuis/ oven. Het vloertje in deze ruimte bestaat uit kleine zwarte plavuizen. De getoogde muuropeningen bevatten onder meer groen/ wit geschilderde deuren. Er zijn tevens enkele rechte muuropeningen onder de dakgoot aanwezig. Tijdens het interbellum werd een mijtervormige kapelletje ingebouwd (cf.

¹³ D'HAESE, C., *Het 19de-eeuwse herenhuis als ontwerpogave. Inzichten in de burgerlijke wooncultuur in Gent en haar banlieue*, Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van Master in de ingenieurswetenschappen: architectuur, academiejaar 2011-2012, p. 127.

bouwnaad). Tegen het schuurstalvolume is een recentere dwarse aanbouw van een travee onder lessenaardak gebouwd.

Deze bijgebouwen zijn pas in 1945 bij het Kadaster geregistreerd. Zowel de serre/ wintertuin als het volume dwars op de straat kunnen echter op het einde van de 19de of de eerste decennia van de 20ste eeuw gedateerd worden. Beide volumes werden waarschijnlijk zelfs in dezelfde verbouwingsfase gerealiseerd. Dat blijkt onder meer uit de aanwezigheid van een 'antiek' toilet in het dwarsgelegen volume, uit het gebruik van een zelfde soort vloertegels in het toilet en in de serre/ wintertuin, evenals uit het gebruik van een vergelijkbaar type ramen (bestaande uit drie geledingen en een dito gedeeld bovenlicht) bij beide volumes.

Interieur

Kelder

De kelder is toegankelijk via een brede in de vestibule gesitueerde deur, waarvan het zijstuk kon meebewegen of aan de boven- en onderzijde kon vastgemaakt worden. De trap bestaat deels uit treden in zwartgesinterde bakstenen. De kelder bestaat uit verschillende ruimtes onder een houten roostering.

Misschien waren oorspronkelijk de keuken en sanitaire faciliteiten in de kelder ondergebracht. Er was in ieder geval daglicht aanwezig via een getralied venster aan de achterzijde.

De kelder zelf was niet toegankelijk voor verder onderzoek omdat hij onder water stond.

Gelijkvloers

Vestibule – Trappenhal (ruimte 0.01)

Een deur centraal in de voor- en achtergevel (nu uitgevend op de wintertuin), gaf toegang tot de vestibule die als een centrale as door de woning liep en van waaruit alle kamers op de gelijkvloerse verdieping toegankelijk waren. De vestibule kent een licht geknikt verloop als gevolg van de centraal in de ruimte ingebrachte wenteltrap waarrond de muren van de omgevende ruimtes afgebogen werden. Het eerste deel van de vestibule, met aan weerszijden een vierdelige deur die naar een aanpalende ontvangstruimte leidt, en de sierlijk uitgewerkte wenteltrap, was zeker ook ontworpen om gasten te imponeren. Het tweede gedeelte van de vestibule waarop de privévertrekken uitkomen, is toegankelijk via brede enkelvoudige deuren. De scheiding tussen de twee delen wordt gemarkeerd door een triomfboog op gecanneleerde pilasters, voorzien van een impost.

De vloer van de vestibule bestaat uit tegels in Carraramarmer. De wanden van de vestibule hebben een houten geprofileerde lijst op armhoogte. Het plafond van het eerste deel van de vestibule werd voorzien van zwaar lijstwerk in de vorm van een cirkel met aan weerszijden een recht getrokken lijst met een gebogen korte zijde. Het plafond van de vestibule aan de tuinzijde is vlak uitgewerkt. Het plafond en de wanden van de vestibule zijn beschilderd.

De deur in de achtergevel die vanaf de vestibule toegang gaf tot de wintertuin (zie foto geleverd door de archiefdienst), is nu verwijderd en wordt gestockeerd op de verdieping (ruimte 1.08). Het beglaasde gezandstraalde bovenpaneel ging evenwel verloren.

De wenteltrap is de blikvanger bij het binnenkomen van de woning. Hij werd gemaakt uit mahonie en leidt vanaf het gelijkvloers via een overloop op de eerste verdieping en de eerste zolderverdieping tot in de nok van het dak. De graad van verfijning en afwerking werd tot bovenste trede volgehouden. Alleen de balusters worden vanaf de zolderverdieping iets eenvoudiger weergegeven. De trappaal is samengesteld uit verschillende geledingen. Een cilindervormige voet vormt de basis, de bovengelegen eierlijst geeft de aanzet voor een smalle vaasvormige bekroning gedecoreerd met langgerekte acanthusbladmotieven. Een naar het midden toe verjongende cylinder en enkele lijsten van een verschillende dikte, omtrek en met een verschillend motief vormen de top van de trappaal. Bovenaan in de

trappaal zit een spil ingewerkt. Op een oude foto is te zien dat er vroeger een mannenbuste als bekroning op de trappaal stond (zie foto's vestibule). De ingesneden houten leuning wordt gedragen door getorste balusters, waarbij volgens een repetitief patroon ook enkele zwaarder vormgegeven exemplaren zijn ingewerkt. De trap werd met veel oog voor detail uitgevoerd. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de hielojiefprofielen bij de aanzet en het uiteinde van de trapbomen en uit de verschillende verschillende types knopvormige ornamenten voor de op- en aantredes. Bij het eerste deel van de trap, dat van het gelijkvloers naar de eerste verdieping leidt, is aan de muurzijde tevens een sierlijke metalen handgreep met spiraalvormige aanzet aangebracht.

De trappenhal werd zenitaal verlicht door middel van een glazen constructie die centraal op het dak was geplaatst. Deze lichtkoker in de vorm van een beglaasde kubus met dito tentdakje, voorzien van een houten raamwerk is tegenwoordig in slechte staat en werd van zijn oorspronkelijke plaats verwijderd (zie foto's exterieur).

Het trapgat wordt afgedicht door een deksel waarop een vrouw met harp beschilderd staat. Het plafond en de wanden van de vestibule en de trapkoker zijn opgesmukt met weelderige beschilderingen.

Salon rechts vooraan (ruimte 0.05)

Het salon is toegankelijk via een imposante vierdelige deur, waarvan drie deuren boven- en onderaan konden vastgemaakt worden. Ze bestaan elk uit vier panelen van afwisselend een groot paneel met een bekronende fries. In een van de deuren is een uitsparing voorzien om de deur open of dicht te maken. Onder de deur is een strook roze marmer (vermoedelijk Travertin) ingewerkt.

De vloer in de ruimte bestaat uit planken, tot enkele jaren terug lag hier een parketvloer met visgraatpatroon (zie archieffoto), deze werd onlangs verwijderd zodat de onderliggende planken vloer zichtbaar werd. In de 19de eeuw werd een planken vloer vaak als ondergrond voor parket gebruikt¹⁴.

De rechthoekige vensters behielden hun oorspronkelijk schrijnwerk. De plint, vensterdorpels en haardmantel zijn gemaakt uit hout en voorzien van een marmerimitatie. Op de plint zijn sporen van een oudere goudkleurige beschildering, identiek aan deze op de opkamerdeur in de vestibule te zien. De vensterdorpels hebben een halfrond profiel.

De haardmantel heeft gegroefde wangen met voluutconsole's. Deze dragen een tablet met een gebogen, in en uit zwenkende omtrek. De bovendrempel heeft een onderzijde in de vorm van een steekboog en bevat drie spiegels. De centrale vierkante spiegel bevat een gesculpteerd bloemmotief, en wordt aan beide zijden geflankeerd door een spiegel die de omtrek van de drempel volgt en voorzien is van een kleine vierkante rozet.

Het gestucte plafond heeft een omlopende samengestelde lijst, net als de centraal tegen het plafond aangebrachte rozet.

¹⁴ D'HAESE, C., Het 19de-eeuwse herenhuis als ontwerpopgave. Inzichten in de burgerlijke wooncultuur in Gent en haar banlieue, Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van Master in de ingenieurswetenschappen: architectuur, academiejaar 2011-2012, p. 124.

Tegen de muren is behangpapier met een Chinees thema geplakt. Daaronder bevindt zich krantenpapier uit 1945. Het behangpapier dateert dus van -vermoedelijk kort- na de Tweede Wereldoorlog. Onder het behangpapier en in de haardmond zijn art-decogetinte sporen van een geometrische beschildering in sterke kleuren te zien.

De ruimte werd verder opgesmukt met schilderijen op het plafond en de deuren.

Salon links vooraan (ruimte 0.02)

Het salon is toegankelijk via een imposante vierdelige deur, waarvan drie deuren boven- en onderaan konden vastgemaakt worden. Ze bestaan elk uit vier panelen van afwisselend een groot paneel met een bekronende fries. In een van de deuren is een uitsparing voorzien om de deur open of dicht te maken. Onder de deur is een strook roze marmer (vermoedelijk Travertin) ingewerkt.

Het oorspronkelijke salon werd uitgebreid met een later aangebouwd volume aan straatzijde achter de meest linkse travee. Een omstucte verdiepte balk, gemarkeerd door een rozet en twee rijkelijk vormgegeven neoclassicistische consoles uit het einde van de 19de of de eerste decennia van de 20ste eeuw, heeft de scheiding aan tussen de twee ruimtes. Het oudste gedeelte van de ruimte heeft een plafond met een gestucte omlopende lijst, centraal voorzien van een rozet met dezelfde kenmerken. De scheiding tussen de twee bouwdelen is ook herkenbaar door een bouwnaad in de vloer. Bij het nieuwere gedeelte is de vloer gelegd met smallere planken dan in de oorspronkelijke ruimte. Hier en daar vonden blijkbaar wel herstellingen plaats met hetzelfde type planken.

De oorspronkelijke vensters hebben deels bewaard hang- en sluitwerk. De houten plint, de vensterdorpels en de treden naar de achtergelegen opkamer zijn voorzien van een marmerimitatiebeschildering. De vensterdorpels hebben een half rond profiel.

De planken vloer werd tijdens het interbellum getamponneerd en voorzien van een roodgeschilderde meervoudige omlopende band. Het behangpapier dateert van circa 1945 of later.

Vermoedelijk deed deze ruimte vanaf de jaren 1930 dienst als winkelruimte, cf. onder meer het 'etalageraam' uit het interbellum in het aangebouwd gedeelte.

Opkamer (ruimte 0.03)

Ruimte toegankelijk via het salon vooraan links, via de doorgang naar de achteraanbouw in de linker travee en via de vestibule. De houten treden vanaf het salon links zijn bewerkt met een marmerimitatiebeschildering.

Vermoedelijk oorspronkelijk in gebruik door dienstpersoneel, cf. de omlijsting van twee toegang gevende driepaneelsdeuren (in het salon links en vanaf in de voormalige doorgang in de linker travee) is zeer sober uitgevoerd zonder profilering en de compartimentering in de kamer met een ingebouwd volume. De deur in de vestibule is vergelijkbaar aan de rest van de deuren in de vestibule en verradt zelfs sporen van een vroegere vergulding.

De kamer bevat een sobere haardmantel en plint met marmerimitatiebeschildering.

Bewaard eind-19de- of begin-20ste-eeuws raam dat stijltypisch verschilt van de andere raamtypes in de woning.

De oorspronkelijke vloer zit verborgen onder (minimum) twee lagen linoleum.

De deuren, deuromlijstingen en de hoeken en omtrek van het plafond kregen een sjabloonbeschildering, vermoedelijk uit het midden van de 20ste eeuw. Centraal werd een cirkelvormige en beschilderde rozet aangebracht met de afbeelding van bloemen en linten, omgeven door een parellijst.

Eetplaats (ruimte 0.04)

De ruimte is toegankelijk vanaf de vestibule via een drie-paneelsdeur, waarvan het lijstwerk op de deur en op de deuromlijsting aan beide zijden licht verschilt. De ene zijde past bij het lijstwerk op de rest van de deuren van dit deel van de vestibule, de andere zijden bij dat op de ingemaakte kasten in de eetkamer.

De ruimte wordt getypeerd door een diagonaal aangelegde marmeren vloer in een dambordpatroon van witte en zwarte tegels. Tegen de noordelijke wand staat een mahoniehouten haardmantel met een in- en uitzwenkend tablet en gebogen consoles met een vergulde, gecanneleerde basis tegen vlakke, verder onversierde wangen. Op de haardboezem bleven de zijdelingse houten hoekversieringen met knopbekroning bewaard. De haard wordt geflankeerd door twee ingemaakte kasten die vermoedelijk van kort na de ontstaansperiode van de woning dateren.

De westelijke wand werd als gevolg van de aanbouw van een serre/ wintertuin met keuken verbouwd en aangepast. De deur en het naastgelegen venster met bovenlichten die uitgeven op de wintertuin zijn in dezelfde periode te dateren. Het deurtje naar de achtergelegen aangebouwde keuken is aan het zicht onttrokken door het behangpapier dat er op aangebracht is.

Het plafond is vlak gestuct, de centrale rozet werd verwijderd.

Serre/ wintertuin en keuken (ruimte 0.07 en 0.08)

Later aangebouwd volume uit het einde van de 19de of de eerste decennia van de 20ste eeuw. Gecementeerde baksteenbouw met glazen 'kast' voorzien van een houten raamwerk met sierlijk schrijnwerk, onder meer eenvoudige maar mooi vormgegeven consoles en afgeronde vensterbankjes. De wintertuin bevat een drieledig venster en dubbele deur, beide met bovenlicht, respectievelijk drieledig en versierd met verticale roeden en een medaillon. Mooie veelkleurige keramische vloer met een repetitief geometrisch patroon, voorzien van een meervoudige omlopende band met meandermotieven.

De muren zijn voorzien van enkele kleine rondboogvormige openingen voor druivelaars die buiten geplant werden.

De wanden werden in een latere periode, vermoedelijk in het interbellum, beschilderd met jacht- en landelijke taferelen die binnen vergulde kaders gevat zijn.

Vroeger bevond zich tussen de vestibule en de serre/ wintertuin een deur met een bovenpaneel uit gezandstraald glas (zie archieffoto vestibule), nu gestockeerd op de eerste verdieping. Het glazen paneel is verdwenen.

Het iets hoger gelegen keukentje is via een trede toegankelijk langs de serre/ wintertuin en via een achter behang schuilgaand deurtje in de eetkamer. Deze heeft net als de wintertuin/ serre een keramische vloer maar met een variërend patroon. De muren zijn gedeeltelijk bekleed met faiencetegels. De pompbak uit circa 1920 werd de afgelopen jaren verwijderd.

Atelier (ruimte 0.09)

Toegankelijk via het salon links vooraan en via de opkamer. De vloer bestaat uit verschillende tegelsoorten, mogelijk recuperatie van elders. Naast de opkamer liggen grote zwarte tegels en een strook meerkleurige marmer gelegd in een patroon van zwarte tegels onderbroken door diagonaal georiënteerde kleine witmarmeren ruiten. De vloer verderop in de ruimte bestaat uit kleine zwarte tegels.

De wanden zijn getamponneerd (cf. vloer ruimte 0.02) en voorzien van een art-decogetinte sjabloonbeschildering.

Het schrijnwerk dateert uit het begin van de 20ste eeuw.

De garage (ruimte 0.06) was niet toegankelijk.

Verdieping

Hoofdvolume

Op de verdieping zijn de bepleisterde plafonds verdwenen. Alle kamers behielden hun originele eind-19de-eeuwse deuren. De vensters vooraan bleven bewaard, achteraan werden ze in de loop van de eerste helft van de 20ste eeuw vervangen en van rolluiken voorzien. De meeste vensterdorpels en plinten zijn, voor zover bewaard, afgewerkt met een marmerimitatiebeschildering. Alle ruimtes hebben een planken vloer, waarvan de meeste tijdens het interbellum van een geometrische sjabloonbeschildering zijn voorzien.

De overloop liep bij het ontstaan van de woning wellicht door tot aan het centrale deurvenster in de voorgevel. Op het einde van de 19de eeuw werd een klein kamertje gecreëerd (ruimte 1.03) waardoor het hier aanwezige zolderluik in twee wordt gedeeld. De vloer in het kamertje is getamponneerd. De deur verschilt van de andere deuren op de verdieping maar draagt nog altijd de kenmerken van een eind-19de-eeuwse deur.

Kamers achteraan aansluitend op de trap – ‘Appartement’ (ruimte 1.06 en 1.07)

Vermoedelijk opgevat als appartement van het echtpaar of een van de echtgenoten, bestaande uit een slaapkamer en aanpalend salon. Toegankelijk via een brede deur met vaste houten zijwand voorzien van een gebogen uitsparing voor het openen van de deur. De deur wordt bekroond door een rondbogig bovenlicht met waaiermotief, gevat in een keellijst.

Er bevindt zich een eenvoudige tweepaneelsdeur tussen de twee kamers.

In de achterste kamer werd vermoedelijk in het tweede kwart van de 20ste eeuw een houten kast ingemaakt.

Onder het huidige behangpapier uit de tweede helft van de 20ste eeuw zit ouder behangpapier verborgen.

Beide kamers hebben vernieuwde ramen voorzien van rolluiken uit het tweede kwart van de 20ste eeuw.

Grote kamer vooraan – ‘Gele Kamer’ (ruimte 1.02)

Het lijstwerk van de deur en de deuromlijsting zijn aan de binnenzijde zwaarder uitgevoerd dan aan de buitenzijde, waarschijnlijk later aangepast aan de smaak van een toenmalige bewoner.

De kamer heeft een planken vloer met een beschilderd geometrisch patroon. De wanden zijn bekleed met behangpapier met een gestreept motief, boord met eierlijst en bekronende ‘kaders’ met afbeelding van bloemen, vermoedelijk daterend uit het interbellum. Onder het huidige behangpapier zijn sporen van een ouder behangpapier te zien.

De kamer bevat twee ingemaakte midden-20ste-eeuwse kasten.

Kamer vooraan rechts - ‘Blauwe Kamer’ (ruimte 1.04)

De kamer wordt gekenmerkt door een planken vloer met een sjabloonbeschildering met geometrisch patroon en dito omlopende band met meanderend motief, vermoedelijk uit het interbellum. De wanden zijn behangen met een bijpassend midden-20ste-eeuws blauw behangpapier.

De haardmantel is verwijderd.

Kamer achteraan rechts – ‘Rode Kamer’ (ruimte 1.05)

De planken vloer van deze kamer kreeg een sjabloonbeschildering in voornamelijk rode tinten waarbij geometrische en vegetale motieven zijn weergegeven binnen een brede omlopende band met meanderpatroon.

De eenvoudige houten haardmantel met marmerimitatiebeschildering werd verwijderd en verplaatst naar ruimte 1.09.

Raam uit de verbouwingscampagne van rond 1900 met latere aanpassingen.

Linker travee en achteraanbouw (ruimte 1.08 en 1.09)

Een deur in de vroegere buitengevel geeft vanaf ruimte 1.05 toegang tot ruimte 1.08. De ruimte heeft een beschilderde planken vloer en aangepast vleugeldeurvenster van rond 1900.

Ruimte 1.08 en 1.09 worden verbonden door een eenvoudige deur. Ruimte 1.09 heeft een vernieuwde houten vloer onder een laag linoleum. Het schrijnwerk uit de verbouwingcampagne van rond 1900, onder meer gekenmerkt door vleugels met een hol-en-dolprofiel en naald bediend met een pompspanjolet, onderging heel veel aanpassingen. Het middelste raam in de langsgevel bleef het best bewaard. Het deurvenster met bascule werd vermoedelijk volledig vernieuwd samen met de ramen in het 'appartement' in de jaren 1940.

Zolder

De zolder bestaat uit twee verdiepingen. De spantconstructie is grotendeels vernieuwd in de loop van de 20ste eeuw. De vloer van de eerste zolder is bijna volledig verwijderd, alleen de onderliggende balken en een deel van de zoldervloer rond de trap bleef bewaard. De pannen op het dak dragen het opschrift 'POTTELBERG/ COURTRAI/ MADE IN BELGIUM'.

De vloer op de bovengelegen verdieping bleef wel bewaard. Centraal in de nok van het dak is de cirkelvormige koker te zien waarop vroeger een daklicht stond. Vlak daaronder, op het tweede zolderniveau is een cirkelvormige opening in de vloer waarlangs het daglicht naar de ondergelegen verdiepingen werd geleid. Daarbij hoort een deksel waarop een vrouw met harp is geschilderd.

Tuin

De tuin werd onlangs heringericht in functie van de groene doorgangszone tussen de Westkerkestraat en de Sint-Sebastiaanstraat die hier gecreëerd is.

Enkele oude bakstenen muren, voorzien van pilasters en bekroond door dakpannen, nu beschilderd, geven oude tuin- of perceelsbegrenzings aan. Het gedeelte onmiddellijk achter de woning behield meer van haar historisch karakter, getypeerd door een assenstructuur met pergola op de kruising en de aanwezigheid van enkele tuinfolies. Vlakbij het schuurstalvolume staat een kippenhok in cementrustiek. Het is een volume van twee bouwlagen, met een achthoekig grondplan en tentdak. De wanden kregen een imitatiebeschildering van rode bakstenen met witte voegen in visgraatmotief. Houten tentdak met restanten van windbord.

Iets verderop, op het einde van het naar het zuiden lopend pad dat deel uitmaakt van de assenstructuur, ligt een prieeltje, tevens een volume met achthoekig grondplan onder leien tentdak. Tot enkele jaren terug (cf. foto's Onroerend Erfgoed, 2011) bevonden zich aan de binnenzijde schilderijen die qua stijl overeenkomen met enkele schilderijen in de woning zelf en vermoedelijk te dateren zijn in het tweede kwart van de 20ste eeuw.

De toepassing van cementrustiek was vooral populair tijdens het laatste kwart van de 19de en het eerste kwart van de 20ste eeuw. De bouw van het kippenhok en van het prieeltje gaan naar alle waarschijnlijkheid tot die periode terug.

Bij het tuinpad naar de woning bevindt zich een tuinornament in de vorm van een kleine obelisk.

In een noordelijke hoek van het perceel bevindt zich een oude serre.

Schrijnwerk

Aangezien de woning in bezit was van een timmermansfamilie, is hout veelvuldig en met uiterste zorg en oog voor detail in de woning verwerkt. Men kan bijvoorbeeld denken aan de sierlijk vormgegeven trap en de imposante viervoudige deuren vlakbij de ingang. Uit latere verbouwingsfasen dateren de wintertuin/ serre met houten raamwerk, het toilet met een houten wandbekleding en de talrijk aanwezige ingemaakte kasten. Maar ook andere elementen zoals haardmantels, plinten en vensterdorpels werden stevast uitgevoerd in hout, meestal voorzien van een marmerimitatieschildering.

Het houtwerk in de voorgevel van het hoofdvolume gaat terug tot de bouw van de woning in 1874. Opvallend is dat hierbij verschillende types ramen werden toegepast voor het gelijkvloers en de verdieping. Op het gelijkvloers werden ramen naar de nieuwste mode toegepast waarbij gebruik gemaakt werd van grotere glasoppervlakken. De T-ramen hadden in dit geval wel nog een gedeeld bovenlicht. De naald wordt bediend door een eenvoudige pompespanjolet met bloemmotief op het scharnierend deel. Onder de spanjolet is een oog aangebracht waarin een metalen wig zit.

Om de eigenaars tegen inkijk te beschermen werden voor de ramen samenvouwbare blinden geplaatst. Dit type luik vond ingang in de grote steden zoals Gent vanaf 1860 en verving er andere luiken zoals persienes of jalouzieën. De blinden van Woning Anna Mahieu bestaan uit vier los van elkaar bewegende elementen, elk bestaande uit vier panelen, waarvan het bovenste is opengewerkt door schuin geplaatste houten latjes of schoepen. Ze zijn gevat in zogenaamde 'blindenkasten', een houten omkadering die een behoorlijke muurdikte veronderstelde¹⁵.

De vensters op de verdieping zijn met een middenstijl, roedenverdeling in zes raamvlakken én waaivormig bovenlicht eerder archaisch opgevat. De vleugels zijn door middel van duimgehangen vastgemaakt waarvoor uitsparingen in het vast kader zijn gemaakt. Wellicht was het de bedoeling om de ramen half open te kunnen laten staan door de kegelvormige houtblokjes, waarvan enkele stukken op de vensterdorpels liggen, in de ogen van de middenstijl vast te maken.

Het schrijnwerk uit de bouwphase van rond 1874 en kort daarop werd door middel van vijfdelige knieren met sierlijk topstukje aan elkaar vastgemaakt. Tijdens de volgende verbouwingsfase waarin de achteraanbouw en de wintertuin opgetrokken werden, gebruikte men driedelige, reeds gestandaardiseerde scharnieren. Vijfdelige industrieel vervaardigde en tweedelige scharnieren wijzen op een gedeeltelijke of volledige vervanging van het schrijnwerk in een latere periode, vermoedelijk het interbellum en de jaren 1940.

Vermoedelijk gold deze gevel, en bij uitbreiding ook de rest van de woning, als visitekaartje van de timmerman/ bouwheer en wilde men daarbij een zo ruim mogelijk aanbod aan toen gangbare stijlen, toepassingen en bewerkingen voorgesteld.

¹⁵ *Het venster: zeven eeuwen techniek en esthetiek*, Dienst Monumentenzorg en stadsarcheologie, 1993, p. 103.

Muur-, deur-, en plafondschilderingen

Naast het veelvuldig voorkomen van rijkelijk vormgegeven houtwerk voor allerlei toepassingen, valt de woning op door de talrijke schilderingen die zijn aangebracht op wanden, deuren en plafonds.

Men treft onder meer volgende schilderingen aan, daterend uit diverse periodes en gekenmerkt door een verschillende stijl:

- Figuratieve afbeeldingen van engelen (twee verschillende stijlen) op het plafond van het salon rechts.
- Beschielderingen van de omlopende lijst in het salon rechts en de vestibule. Identiek kleurgebruik wijst hier op een zelfde opsmukfase.
- Sobere beschieldering van inmaakkasten, deur en lijstwerk op het plafond van de eetkamer.
- Afbeelding van de muze van de schilderkunst (?) begeleid door twee putti in de vestibule.
- Trompe l'oeilschilderingen in de vestibule van een gaanderij en boekenplank, eveneens een zicht op de kerk van Eernegem.
- Sjabloonbeschielderingen op de deur van het salon rechts en de deuren en het plafond van de opkamer. Sjabloonbeschieldering op de muren van het atelier in een andere, art-decogetinte stijl.
- Landelijke taferen, jachttaferelen en taferelen met rendieren in de serre/ wintertuin, het atelier en tot enkele jaren geleden ook in het prieeltje in de tuin. Vermoedelijk te dateren uit de jaren 1930-1940.
- Schilderingen in een academische stijl op de overloop van de eerste verdieping.

Onder de huidige schilderingen is op sommige plaatsen onder de afbladderende verf een oudere verflaag te onderscheiden. Kleurenonderzoek kan meer inzicht verschaffen in de waarde en de datering van deze schilderingen.

CONCLUSIE EN VOORSTELLEN NAAR BEHOUD EN RESTAURATIE

Woning Anna Mahieu in Eernegem is een woning in 1873-1874 gebouwd door een notabele timmerman uit het dorp. De voorgevel bleef gaaf bewaard en is een karakteristiek voorbeeld van een woning met een beraapte gevel uit deze periode. Ook het buitenschrijnwerk aan de voorzijde bleef bewaard.

Rond 1900 vond een grootschalige verbouwingscampagne plaats. Toen werd links een travee bijgebouwd en ontstonden de gebouwen aan de achterzijde van de woning: de serre/wintertuin, het atelier met bovenbouw en het schuurstalvolume.

In 1948 werd aan de rechterzijde van de woning een garage bijgebouwd.

De woning onderging in de loop van de 20ste eeuw ook diverse kleinere aanpassingen aan de gevel (linker travee), het schrijnwerk en het interieur.

De tuin werd enkele jaren geleden grondig aangepast omdat deze een publieke functie kreeg als doorgangszone tussen de Westkerkestraat en de Sint-Sebastiaanstraat. De oude assenstructuur en enkele tuinfolies bleven evenwel bewaard.

De woning bleef lange tijd in bezit van dezelfde familie, de familie Mahieu die als timmermansfamilie haar stempel drukte op de woning. Het houtwerk in de woning is rijk vertegenwoordigd voor allerlei toepassingen en getuigt in veel gevallen van een uitzonderlijke verfijning of uniciteit.

Daarnaast valt de woning op door de muur-, deur- en plafondschilderingen die in verschillende ruimtes aanwezig zijn. Een gespecialiseerd onderzoek kan meer inzicht geven in de waarde en datering van de schilderijen.

In 2010 wordt de woning en een deel van de tuin, toen reeds sinds enkele jaren eigendom van de gemeente Ichtegem, als monument beschermd omwille van hun historische, architectuur-historische en sociaal-culturele waarde.

De waardebepaling van de verschillende bouwdelen en interieurelementen kan op basis van hun orde van belang onderverdeeld worden in verschillende categorieën.

1: De hoogste waarde wordt toegekend aan de authentiek bewaarde voorgevel en de meest beeldbepalende interieurelementen, de tegenover elkaar liggende vierdelige deuren in de vestibule en de trap naar de zolder. Het verdient ook aanbeveling om het daklicht in ere te herstellen, zodat de trappenhall opnieuw volledig tot zijn recht kan komen zoals hij oorspronkelijk bedoeld was.

De vloeren en de (in sommige gevallen) van lijstwerk voorziene plafonds van de vestibule en de aanpalende salons zouden moeten bewaard worden, net zoals nagelvaste elementen in deze ruimtes, zoals de haard in het salon rechts de vensterdorpels, de triomfboog en geprofileerde lijst in de vestibule. Ook de deuren die uitgeven op het achtergelegen deel van de vestibule dienen te worden bewaard.

Om het oorspronkelijk karakter van de voorgevel opnieuw tot haar recht te laten komen, zou de huidige voordeur uit het tweede kwart van de 20ste eeuw vervangen kunnen worden door een neoclassicistische deur zoals die oorspronkelijk in de gevel aanwezig moet geweest zijn.

Eveneens aan te bevelen naar behoud met prioritaire waarde zijn de binnendeur op de verdieping met waaivormig bovenlicht en de karakteristieke tuinelementen: assenstructuur, tuinfolies en –ornamenten.

Bij de bouw- en interieurelementen van secundair en tertiair belang zijn soms tegengestelde belangen vast te stellen: enerzijds hebben ze een onmiskenbare kunst- of architectuurhistorische waarde, anderzijds raken ze aan de gaafheid van het oorspronkelijk volume. Zaak is hier met respect voor de geschiedenis van het gebouw en met de nieuwe bestemming van het gebouw in gedachten een nauwkeurige afweging en verantwoorde keuzes te maken...

2: De serre/ wintertuin (met inbegrip van de voormalige keuken) met mooi gevormd houtwerk en een karakteristieke mozaïektegelfoer van rond de eeuwwisseling van de 19de op de 20ste eeuw.

De vloer en plafond van de eetkamer en de aankleding met haard en twee eind-19de-eeuwse kasten.

3: De sjabloonbeschildering van de planken vloer op de eerste verdieping, evenals de deuren, dorpels, plinten en de resterende haard.

Het toilet met wand- en plafondbekleding uit hout, een mooie mozaïektegelfloer en karakteristiek deurtje.